

Kirjallinen kuuleminen hallituksen tiedonantoon

Autismiliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Kysymykset

1. Mitkä ovat mielestänne Yhdenvertainen Suomi -ohjelman kolme keskeisintä tavoitetta, joihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota?

Tavoitteet 1,3 ja 5.

Yhteiskunnan syrjivien ja eriarvoistavien rakenteiden purkaminen on erittäin tärkeä tavoite. Yhdenvertaisuusvaltuutetuille tulleissa yhteydenotoissa vammaisuus on vuodesta toiseen yleisimpien syrjintäperusteiden joukossa. Autismikirjon ihmiset kohtaavat syrjintää monella elämän osa-alueella kuten työssä, koulutuksessa, sosiaali- ja terveyspalveluissa ja asumisessa. Monet heistä joutuvat myös kiusatuiksi ja jäävät ilman tukea näissä tilanteissa. Monet ympäristöt, esimerkiksi kouluissa, työpaikoilla ja palveluissa ovat aistiesteellisiä, eikä kommunikointi ja tiedonsaanti ole saavutettavaa.

Lainsäädäntöuudistuksia (erityisesti työelämäosallisuus sekä itsemääräämisoikeuden vahvistaminen) on kiirehdittävä. Erittäin tärkeää olisi myös, että uusi vammaispalvelulaki tulisi voimaan suunnitellusti 1.10.2023. Uusi laki mahdollistaisi nykyistä paremmin kohdentuvat ja yhdenvertaisemmat vammaispalvelut eri tavoin vammaisille ihmisille YK:n vammaissopimuksen mukaisesti sekä vähentäisi autismi- ja neurokirjon ihmisten väliinputoamia palvelujärjestelmässä.

Autismikirjon ihmiset voivat vammansa lisäksi joutua monin tavoin syrjityksi esimerkiksi ihonvärinsä, sukupuolensa, sukupuoli-identiteettinsä tai seksuaalisen suuntautumisensa vuoksi. Autismikirjon ja kehitysvammaiset ihmiset ovat usein moninkertaisesti vähemmistössä. Maahanmuuttajaäitien lapsilla on todettu useiden tutkimusten mukaan kantaväestöä enemmän autismikirjoa. Autismikirjon lapsilla ja nuorilla epätyypillinen sukupuolikokemus on muita yleisempää, ja sukupuolidysforian ja autismikirjon välillä on yhteisesiintyvyyttä.

Rasismin kohtaaminen ja syrjintä haavoittavat aina. Jos henkilö kohtaa useammanlaista syrjintää esimerkiksi ihonvärinsä ja vammansa vuoksi, voi tilanne olla kohtuuton. Syrjinnällä voi olla vakavia seurauksia henkilön hyvinvoinnille ja se voi vaikuttaa kielteisesti myös kotoutumiseen. Jokaisen on oikeus kokea olevansa arvokas sellaisenaan. Ihmisarvo ja ihmisoikeudet tulee toteutua kaikille ja ne ovat luovuttamattomia jokaiselle.

Yhden vähemmistöryhmän syrjintä, esimerkiksi rasismi ja vihapuhe eri muodoissaan, johtaa helposti myös muiden erityis- tai vähemmistöryhmien, kuten vammaisten ihmisten syrjimiseen. Tämä on erittäin vaarallinen kehityskulku yhteiskunnallisesti ja perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisen näkökulmasta.

2. Mitkä ohjelman toimenpiteistä ovat olleet erityisen hyödyllisiä?

Meillä ei ole tietoa toimenpiteiden vaikutuksista, joten emme pysty vastaamaan kysymykseen. Toivottavaa olisi, että tällaisia toimenpiteitä toteutettaisiin pitkäjänteisesti, joten ohjelmalle tarvittaisiin jatkoa. Rakenteiden muuttaminen, tiedon lisääminen ja asenteisiin vaikuttaminen vievät aikaa ja vaativat pitkäjänteisiä toimia. Tutkimustulosten perusteella rasismi on Suomessa iso ongelma.

Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistus oli tärkeä ja oikean suuntainen, mutta se jäi puolitiehen ja vaatisi jatkotyöstöä, esimerkiksi esteettömyys ja saavutettavuus puuttuvat yhdenvertaisuuslaista.

3. Mitä muita asioita haluatte nostaa esille yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa?

Suomeen tarvittaisiin laajempi syrjinnän vastainen ja yhdenvertaisuuden edistämisen ohjelma, jossa huomioitaisiin myös vammaiset ja toimintarajoitteiset ihmiset ja heidän kohtaamansa syrjintä. Moniperusteiseen syrjintään on puututtava tehokkaasti.

Lisäksi tarvittaisiin kohdennettuja toimenpiteitä niiden väestöryhmien yhdenvertaisuuden edistämiseksi, joiden kohdalla yhdenvertaisuuden toteutumisessa on erityisiä puutteita. Tällainen ryhmä on esimerkiksi neurokirjon ihmiset. Nykytilanteessa neurokirjon lapset, nuoret, perheet ja aikuiset jäävät usein väliin putoajiksi palvelujärjestelmässä, koulussa ja opiskelussa, eikä heidän tuen tarpeita tunnisteta riittävästi. Palvelu- ja koulutuspolut ovat usein hajanaisia ja sattumanvaraisia ja ympäristöt esteellisiä. Neurokirjon järjestöt ovatkin ehdottaneet kansallisen neurokirjon toimenpideohjelman käynnistämistä neurokirjon ihmisten yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

<https://autismiliitto.fi/toiminta/vaikuttaminen/vaalitavoitteet/eduskuntavaalitavoitteet-2023-2/>

Maahanmuuttajataustaisten autismitietäjien ihmisten ja heidän perheidensä on usein hyvin vaikea saada tietoa Suomen palvelujärjestelmästä ja tarjolla olevista palveluista ja siitä, mihin palveluihin he ovat oikeutettuja. Käytännöt vaihtelevat paljon eri kunnissa ja alueilla. Tietoa ja palveluja on vaikea saada omalla kielellä, tulkeista on pulaa ja tulkkauksen laadussa on haasteita. Vaikka autismia esiintyy maahanmuuttajien lapsilla selvästi kantaväestöä enemmän, meiltä puuttuu eri kielillä materiaalia autismitietäjästä kuten oppaita, videoita jne. Konkreettisen toimenpiteenä ehdotammekin, että jokin viranomaistaho käynnistää hankkeen autismitietäjien ja autismitietäjien lisäämiseen liittyvien materiaalien kääntämiseksi eri kielille.

Helsingissä 11.8.2023

Satu Taiveaho
toiminnanjohtaja

Sari Valjakka
vaikuttamistoiminnan asiantuntija

